

הנה צריך ביאור במה השתנה היחס בין הקב"ה לבין האדם בעקבות חטא אדם הראשון, וכן בעקבות רציחת קין את הבל אחיו.

ונראה לבאר על פי הכתוב במדרש, "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן לרוח היום וכו', א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן, אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לג', דור המבול לד', דור הפלגה לה', סדומיים לו', ומצרים בימי אברהם לז', וכנגדן עמדו ז' צדיקים, ואלו הן, אברהם יצחק ויעקב, לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לו', עמד יצחק והורידה מן ו' לה', עמד יעקב והורידה מן הה' לד', עמד לוי והורידה מן הד' לג', עמד קהת והורידה מן הג' לב', עמד עמרם והורידה מן הב' לא', עמד משה והורידה מלמעלה למטה.ⁱ

ומה שכתוב כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה מן הארץ, נראה שכך מבואר במה שנאמר בפסוק "ולאדם אמר וכו' ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חיך, וקוץ ודרדר תמציח לך וגו'".ⁱⁱ והרי בהימצאה שכינה בארץ שם תהא ברכה בהכרח כמבואר ברמב"םⁱⁱⁱ, וענין ארורה האדמה מהותו סילוק השכינה והעדרה מן הארץ.

ומה שעלתה השכינה לוילון, נראה לבאר על פי הכתוב במדרש, "ברא הקב"ה שבעה רקיעים ותחתון שבכולן וילון שמו, והוא כוילון שמשוך לפני פתח הבתים שהפנימים רואים את החיצונים והחיצונים אינם רואים את הפנימים וכו'".^{iv} ונראה, שקודם חטא אדם הראשון בהיות השכינה על הארץ היתה השגחת ה' באופן גלוי בו הרואה נראה, וכמש"כ לאחר שעמד משה והוריד את השכינה לארץ "כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' וגו'".^v ולאחר חטא אדם הראשון עלתה שכינה לוילון שבו אין החיצוניים רואים את הפנימיים, כלומר שנסתרה השגחת ה' מעיני בני אדם באופן שאין הרואה נראה, וכמו שכתוב "עד מה ה' תסתר לנצח וגו'".^{vi}

ובקריעת ים סוף נפתח הוילון ונתגלתה שוב השגחת ה' לעין כל, וכמו שאמרו חז"ל, מה שראתה שפחה על היס לא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו^{vii}, וביחזקאל כתוב, "נפתחו השמים ואראה מראות אלהים"^{viii}.

ואף נשתנה היחס בין הקב"ה ולבין האדם בעקבות חטא קין והבל.

הרי כתוב בגמרא "רקיע, שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין, שנאמר ויתן אתם אלהים ברקיע השמים וכו'".^{ix} ומה שבחטא קין נסתלקה השכינה מעל הוילון ועלתה לרקיע שבו חמה לבנה כוכבים ומזלות, נראה משום שבוילון אע"ג שהיתה ההשגחה נסתרת מראות בני אדם, מכל מקום ההשגחה היתה מאת יד ה' ללא אמצעי, כלומר הנהגה מעל הטבע, בדוגמא למה שכתוב בגמרא "מניין שאין מזל לישראל, שנאמר ויוצא אותו החוצה, אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל וכו'".^x ופירש"י שם שעל יד תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה.

ואילו לאחר שחטא קין עלתה שכינה לרקיע אשר בו שמש וירח כוכבים ומזלות, ובכך נשתנתה ההשגחה להיותה רק באמצעי כוחות השמש ירח כוכבים ומזלות, כלומר הנהגה כדרך הטבע, כמה שנאמר בברכת יוצר אור (בשבת) "כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל". וזאת בדוגמא למה שאמרו חז"ל, "הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל"^{xi}, והיינו כשאין תפלה וזכות לשנות מזלו לטובה, אלא הקב"ה הפקירו לשלטון המזלות.

ובזה יש לבאר מה שכתוב במדרש, "אתה מוצא כל מה שברא הקב"ה למעלן ברא למטן וכו', למעלן (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים, למטן (שמות כו) והבדילה הפרוכת לכם וכו'".^{xii} וכשם שהפרוכת מבדילה בין הקדש ולבין קדש הקדשים, כך ממשלת הכוכבים ומזלות היא כמסך המבדיל ומפריד בין השגחת ה' ולבני אדם, להיות השגחתו רק כדרך הטבע באמצעות שלטון הכוכבים ומזלות.

ובזה נראה לבאר מה שכתוב "כי שת לי אלקים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין. ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את שמו אנוש אז הוחל לקרוא בשם ה'".^{xiii} והיינו שחטא דור אנוש בעבודה זרה באה בעקבות הריגת קין את הבל, שדוקא לאחר שחטא קין ועלתה שכינה לרקיע שבו כוכבים ומזלות, אז התחילו דור אנוש לטעות בעבודה זרה, משום שלאחר

שעלתה שכינה לרקיע ונשתנתה ההשגחה להיותה רק באמצעות הכוכבים ומזלות כדרך הטבע, אז התחילו בני אדם לטעות אחר הכח וגבורה שבכוכבים ומזלות ולעבוד אותם (כמבואר ברמב"ם הלכות עבודה זרה). ולכן נסמך ענין חטא דורו של אנוש לחטאו של קין, משום שחטא דור אנוש ביחס לחטאו של קין היה בבחינת עבירה גוררת עבירה.

-
- i בראשית רבה יט, ז
ii בראשית ג, יז יח יט
iii מו"נ ח"ג פ' י"ח
iv עשרת הדברות בית המדרש ח"א ס"ב
v במדבר י"ד י"ד
vi תהלים פ"ט מ"ז
vii מכילתא פ' בשלח
viii יחזקאל א א
ix מסכת חגיגה יב
x מסכת שבת דף קנו
xi זהר ג' קלד
xii שמות רבה לג ד
xiii בראשית ד כה, כו